УДК 336.717.113

Костишин К. В.

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ФОНД ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ: ДІЯЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація. Проаналізовано діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб як одного з регуляторів банківської діяльності в Україні. Запропоновано заходи щодо поліпшення його діяльності на сучасному етапі розвитку економіки.

Аннотация. Проанализирована деятельность Фонда гарантирования вкладов физических лиц как одного из регуляторов банковской деятельности в Украине. Предложены мероприятия по улучшению его деятельности на современном этапе развития экономики.

Annotation. Activity of holdings of physical persons guaranteing Fund is analysed, as one of regulators of bank activity in Ukraine. Measures on the improvement of its activity at the modern stage of development of economy are offered.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів, депозит, банки, страхування вкладів.

З 2008 року світ охопила економічна криза. Спад виробництва, зростання безробіття, зниження рівня доходів, сповільнення грошових потоків стали частиною повсякденного життя людей. Це стосувалось і банківського сектору, який постраждав чи не найбільше. Тому повернення довіри до банків та всього фінансового сектору є однією з першочергових проблем світової економіки, що й обумовлює актуальність даної теми.

Метою даної публікації є визначення діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та надання рекомендацій щодо його реформування. Відповідно об'єктом дослідження виступає Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Предметом цього дослідження є діяльність і перспективи подальшого розвитку даного фонду.

Вивченню окресленого питання присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як О. Орлюк, Н. Пришва, Т. Смовженко, О. Дзюблюк та ін.

На сьогодні фінансові установи перебувають у кризі. Через те що банки відіграють вирішальну роль в економіці як фінансові посередники й відповідають за накопичення заощаджень, необхідно розглянути коротко- та довгострокові заходи, щоб поліпшити стабільність банківського сектору. Банки звичайно приймають вклади, які підлягають оплаті в повному обсязі по мірі звернення. Вклади використовуються, щоб фінансувати неліквідні позички та інші активи. У результаті структурних відмінностей двох сторін балансу та обмеженості інформації, доступної вкладникам, банки можуть постраждати від масового вилучення вкладів, якщо вкладники вважатимуть, що активи банків недостатні, щоб виконати їх зобов'язання.

Схеми гарантування депозитів (СГД) можуть вирішити деякі проблеми платоспроможності окремих банків. Їх головне завдання полягає в тому, щоб покрити втрати дрібних вкладників. Але в СГД є свої обмеження. Адже не існує СГД, здатної повернути вклади дуже великого банку, якому загрожує банкрутство, або в умовах системної кризи. У такому випадку Фонд гарантування вкладів (ФГВ) повинен був би містити кошти, що близькі до активів або пасивів банківського сектору.

В Україні питаннями захисту вкладів населення займається Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, створений державою як державна неприбуткова організація [1, с. 49].

Фонд є державною, спеціалізованою установою, що виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб [2].

Функціонування цього Фонду підтвердило доцільність його створення та ефективність діяльності. Основною метою діяльності Фонду в Україні є захист прав та інтересів фізичних осіб – вкладників банків, філій іноземних банків. Фонд гарантує вклади громадян, які розміщені в учасниках (тимчасових учасниках) Фонду в національній та іноземній валюті, включаючи відсотки, у розмірі вкладів, але не більше 150 000 грн.

Вкладники набувають право на одержання гарантованої суми відшкодування за вкладами за рахунок коштів Фонду в грошовій одиниці України з дня настання недоступності вкладів. Недоступність вкладів – неможливість одержання вкладу вкладником, відповідно до умов договору, яка настає з дня призначення ліквідатора учасника Фонду.

Передумовою до створення Фонду стало банкрутство кількох великих банків, у яких були сконцентровані значні фінансові ресурси, що зрештою не були компенсовані. Тому як взірець взято закордонний досвід гарантування вкладів фізичних осіб. Спочатку величина гарантованої суми становила 500 грн. Поступово цей показник збільшився до 150 000 грн [1, с. 50].

Визначаючи правову природу позабюджетних цільових фондів, серед яких і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Пришва Н. Ю. зазначає, що вони формуються обов'язковими платежами (внесками та зборами), які є різновидом неподаткових доходів держави. Порядок такого формування регулюється спеціальною групою норм, об'єднаних у фінансово-правовий інститут – інститут доходів позабюджетних фондів. Оскільки самі по собі позабюджетні фонди є специфічними, тому їх формування є специфічним. Доходи позабюджетних фондів у правовому регулюванні суттєво відрізняються від неподаткових обов'язкових платежів до бюджету [3].

Дійшовши висновку, що істотним моментом при дослідженні правової природи систем страхування є

© Костишин К. В., 2012

визначення їх базових функцій, професор Орлюк О. П. на базі аналізу міжнародної практики виокремлює такі функції систем страхування:

формування й управління резервами, що передбачені для виплати вкладникам;

налагодження й забезпечення організації виплат;

визначення необхідної інформації, що має надаватися банками-членами системи, та її аналіз;

контроль за дотриманням банками правил участі в системі страхування та взаємодія з центральним банком країни;

участь у проведенні ліквідації неспроможних банків [4].

І хоча реформування має чимало переваг у своєму функціонуванні, звичайно, існує багато недоліків [5, с. 40]:

1) недостатність джерел формування ресурсів фонду, оскільки участь держави обмежується разовим внеском, а розмір регулярних є недостатнім;

2) виконання основних повноважень фонду здійснюється через різні структури: інвестування наявних ресурсів у державні цінні папери – через НБУ, виплати відшкодувань – через банки-агенти;

3) контрольні функції фонду обмежені правом здійснення перевірок за процесом перерахування зборів до фонду, тоді як нагляд за санацією, ліквідацією банків та виконання функцій банками-агентами щодо використання одержаних від фонду коштів для повернення заощаджень знаходяться за межами його контролю;

4) неузгодженість у законодавстві стосовно розміщення вільних коштів фонду на депозитних рахунках, оскільки фонд є небанківською установою;

5) оскільки ресурси фонду не включаються до Державного бюджету України, не передбачено плату за користування тимчасово вільними залишками його коштів, водночас при використанні бюджетних коштів комерційні банки сплачують 50 % облікової ставки НБУ.

Отже, система нагляду за проблемними фінустановами в країні залишає бажати кращого. Це наочно показала криза. Упродовж 2008 – 2009 років Нацбанк увів тимчасові адміністрації майже в 30 проблемних фінінститутах, більшість з яких так і не вдалося врятувати. Причому в деяких проблемних банках тимчасових адміністраторів регулятор змінював мало не кожен місяць [6].

Для порівняння багато країн розширили свою СГД під час фінансової кризи у 2008 році. Гонконг перейшов до повного гарантування депозитів. Про державні гарантії оголосили в Ірландії, Данії, Австрії, Німеччині й Греції. Навіть Нова Зеландія й Австралія, що раніше категорично відмовлялись від гарантування депозитів, запровадили такі гарантії.

Інші країни підняли суму гарантії по депозитах. США тимчасово збільшили гарантію від 100 000 дол. США до 250 000 дол. США, щоб відновити довіру до фінансової системи. У Швеції гарантії на одного вкладника були недавно подвоєні до 50 400 євро. Швейцарія збільшила гарантію по приватних вкладах з 30 000 швейцарських франків до 100 000 франків (67 000 євро) з початку листопада. У середині жовтня уряд Люксембургу вирішив підняти суму гарантії по депозитах до 100 000 євро.

Мінімальний рівень гарантії серед країн ЄС, що діє з 1995 року, також змінився. На початку жовтня міністри фінансів ЄС вирішили збільшити мінімальну гарантію по приватних заощадженнях в ЄС від 20 000 євро принаймні до 50 000 євро. З 2010 року вона досягне 100 000 євро. У Німеччині захист приватних, кооперативних та ощадних банків набагато перевищує цю норму. Європейська Комісія також різко скоротить строки повернення вкладів. У майбутньому вкладники зможуть повернути свої гроші через три дні замість дев'яти місяців [7].

Роблячи висновки, можна сказати, що реформування Фонду гарантування вкладів як складової банківського сектору України є одним із першочергових завдань. Насамперед для цього необхідно зробити декілька ключових змін у його функціонуванні:

1) прийняти зміни в законодавстві. Внести зміни в закони чи прийняти нові, вирішивши питання розбіжності у законодавстві;

2) збільшити відрахування у Фонд гарантування вкладів, що має збільшити довіру клієнтів, при кризових явищах;

3) запровадження державних гарантій. Цей інструмент необхідний для того, щоб при неможливості Фонду покривати гарантовані вклади, частину зобов’язань на себе взяла держава;

4) запровадити гарантування вкладів на юридичних осіб;

5) реформувати Фонд гарантування вкладів з метою посилення його впливу на банківську діяльність, тобто надати йому деякі функції НБУ щодо перевірок комерційних банків;

6) включити Ощадний банк до Фонду нарівні зі всіма членами.

Перші кроки для цього вже зроблені: текст законопроекту "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" зараз знаходиться в парламенті. Його планують розглянути вже до кінця 2011 року [6].

Отримані наукові результати можуть слугувати теоретичною основою для вдосконалення функціонування Фонду гарантування вкладів.

Наук. керівн. Глєбова Н. В.

Література: 1. Бакун О. Гарантування вкладів – складова гарантії фінансової стабільності / Бакун О. // Вісник НБУ. – 2008. – № 7. – С. 48–50. 2. http://www.fg.org.ua/ua/ Zagal_info.html. 3. Пришва Н. Ю. Правові проблеми регулювання обов’язкових платежів / Пришва Н. Ю. – К. : ЕксОб, 2003. – С. 181. 4. Орлюк О. Правові аспекти функціонування системи страхування вкладів / Орлюк О. // Право України. – 2004. – № 11. – С. 29. 5. Дзюблюк О. Оптимізація формування ресурсної бази комерційного банку / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2009. – № 5. – С. 38–42 6. Алексеенко И. Гарантированная реформа [Электронный ресурс] / Алексеенко И. // Эксперт. – 2011. – № 46. – Режим доступа : http://expert.ua/articles/9/0/9634/ 7. http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_papers/German_advisory_group/2008/PP_08_2008_ukr.pdf.